

Regeringsredovisning Läslyftet i förskolan 2017–2021

UPPDRAG OM FORTBILDNING I SPRÅK-, LÄS- OCH
SKRIVUTVECKLING

Dokumentdatum: 2021-12-01
Diarienummer: 7.5.2-2021:1886
Skolverket

Enligt uppdrag (U2013/07215/S, U2016/05733/S)¹ om statsbidrag för handledare i språk, läs- och skrivutveckling ska Skolverket redovisa den del av uppdraget som rör förskolan senast den 30 december 2021.

Till redovisningen hör följande bilagor:

Bilaga 1: Tabeller översikt moduler, deltagare och kostnader_ Läslyftet i förskolan

Bilaga 2: Laslyftet_utvardering_Slutrapport_2020_UCER

Bilaga 3: Läslyftet slutredovisning till regeringen_ Skolverket 2020

¹ Se även U2017/02303/S (delvis) U2019/00162/S, U2019/01553/S

Innehåll

Sammanfattning.....	2
1. Inledning.....	3
1.1 Syfte och mål.....	3
2. Genomförande	4
2.1 Samråd.....	4
2.2 Kompetensutvecklingsmodell.....	4
2.3 Didaktiskt stödmaterial.....	5
2.4 Webbplattform för didaktiskt stödmaterial	6
2.5 Statsbidrag och deltagande.....	6
2.6 Handledare.....	7
2.7 Konferenser och stöd till rektorer.....	7
2.7.1 Innehåll och genomförande handledarutbildning.....	8
2.8 Övriga insatser kopplade till Läsllyftet i förskolan	8
3. Uppföljning.....	9
3.1 Extern utvärdering.....	9
3.1.1 Resultat extern utvärdering.....	10
3.2 Skolverkets utvärderingar	11
3.2.1 Resultat Skolverkets utvärderingar.....	11
4. Skolverkets slutsatser och kommentarer	12

Sammanfattning

I enlighet med regeringsuppdraget Läslyftet har Skolverket genomfört insatser riktade mot förskolan under perioden 2017 - 2021. Inom ramen för satsningen har Skolverket fördelat statsbidrag, tagit fram kompetensutvecklingsmaterial i språk-, läs- och skrivutveckling och utbildat handledare i att leda kollegialt lärande.

En extern utvärdering av Läslyftet genomförd av Centrum för utvärderingsforskning vid Umeå universitet (UCER) 2016–2019 indikerar att barnen på deltagande förskolor har fått ett ökat intresse för texter och läsning och mer frekvent deltar i samtal. Läslyftet i förskolan svarar mot ett stort behov av kompetensutveckling inom språk-, läs- och skrivutveckling i förskolan. Satsningen har också uppskattats av en majoritet av deltagande huvudmän, rektorer, handledare och övriga deltagare. Läslyftet har bidragit till önskade effekter som ökade kunskaper och insikter hos personalen och förändrade arbetssätt för barns språkutveckling. Resultaten visar på större upplevda effekter av Läslyftet i förskolan jämfört med grund- och gymnasieskolan.

UCER:s utvärdering för förskolan innefattar inte effekter över tid och vad som händer när förskolan inte längre har statsbidrag. Skolverket ser ett behov av att undersöka om en flerårig medverkan med statsbidrag bidrar till kvarvarande förändringar i organisation och undervisning.

Skolverket ser positivt på en eventuell förlängning av Läslyftet i förskolan. Det finns ett fortsatt behov av ökad medvetenhet och kompetensutveckling i språkutveckling och betydelsen av högläsning och samtal om text. Framtida utmaningar att beakta är hur Läslyftet ska nå ut till de förskolor som är i störst behov av stöd. Eventuella justeringar av form, eller innehåll i Läslyftet är aspekter att undersöka i detta syfte. Andra av Skolverkets läsfrämjande aktiviteter för förskolan kan även beaktas i samma syfte.

För att Läslyftet ska nå sin fulla potential behövs framförhållning, långsiktighet och kontinuitet. Alla barn har rätt till ett rikt språk och Läslyftet kan i detta utgöra en värdefull resurs för förskolorna.

Inledning

Skolverket fick i december 2013 regeringsuppdraget att svara för genomförandet av fortbildning av lärare i läs- och skrivutveckling med fokus på det kollegiala lärandet.² I december 2016 fick Skolverket ett tilläggsuppdrag om att även svara för genomförandet av fortbildning av förskollärare och skolbibliotekarier i språk-, läs- och skrivutveckling. Hela uppdraget förlängdes till 2019.³

Behovet av kompetensutveckling inom området och söktrycket från målgruppen i förskolan var dock fortsatt högt under 2019. För att möta detta behov föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2020 att satsningen skulle förlängas.⁴ Skolverket fick i regleringsbrevet för 2020 i uppdrag att fortsatt genomföra fortbildning för förskollärare, lärare och skolbibliotekarier⁵, och att uppdraget för deltagare i förskolan skulle pågå till och med vårterminen 2021. Det innebär att personalen i förskolan fortsatt gavs förutsättning att delta i Läsllyftet, och fler handledare med inriktning mot förskola kunde utbildas.

Sedan 2017 har över 39 000 deltagare från förskolan varit med i Läsllyftet.⁶

1.1 Syfte och mål

Det övergripande syftet med Läsllyftet i förskolan är att ge förskollärare vetenskapligt väl underbyggda metoder och beprövade arbetssätt för att utveckla barns språkliga och kommunikativa förmåga.

Målet med Läsllyftet i förskolan är att utveckla undervisningen genom kollegialt lärande och att bidra till en förändrad undervisnings- och kompetensutvecklingskultur på deltagande förskoleenheter.

Skolverkets mål är att deltagarna kontinuerligt utvecklar kunskap om språk-, läs- och skrivdidaktik samt förmåga att tillämpa denna kunskap i den egna undervisningen. Deltagarna ska även utveckla förmågan att bedöma den egna undervisningens betydelse för barns språk-, läs- och skrivutveckling. Insatsen ska bidra till att stödja det systematiska kvalitetsarbetet inom språk-, läs- och skrivutveckling för huvudman och rektor, utifrån lokala behov och förutsättningar.

Redan från tidig ålder är möjligheten till språk-, läs- och skrivutveckling av stor betydelse. Enligt Lpfö18 ska förskolan lägga stor vikt vid barnens språkutveckling i

² U2013/7215/S

³ U2016/05733/S

⁴ Prop. 2020/21:1 utg.omr. 16, bet. 2020/21: UbU1, rskr. 2020/21:141

⁵ U2019/04372

⁶ Antalet heltidstjänster i förskolan i riket 2020 var 100 667 totalt (SCB statistikrapport 2020).

Mätningen av antalet deltagare i Läsllyftet i förskolan visar inte det unika antalet deltagare, eftersom en del förskolor har deltagit under fler än ett år. Bilaga 1, tabell 6 visar en relativt stor korrelation mellan budgeterat statsbidrag och utbetalat statsbidrag 2017–2021, men siffran gäller hela Läsllyftet i skolan och förskolan sammantaget.

svenska genom att uppmuntra och ta tillvara deras nyfikenhet och intresse för att kommunicera på olika sätt. Barnen ska erbjudas en stimulerande miljö där de får förutsättningar att utveckla sitt språk genom att lyssna till högläsning och samtala om litteratur och andra texter.⁷

2. Genomförande

2.1 Samråd

I Skolverkets förarbete och i samråd våren 2017⁸ framkom att innehållet i satsningen för förskolan i så stor utsträckning som möjligt borde likna den som redan fanns för skolan, men att tempot behövde anpassas eftersom förskollärare inte har den reglerade kompetensutvecklingstid som lärare i skolan har. Under samråden lyftes förslag om en modell för förskolan med kollegiala träffar vid ett tillfälle per månad. Eftersom varje del i en modul innefattar två kollegiala träffar beslutade Skolverket att en modul för förskolan skulle bestå av fyra delar under ett läsår, motsvarande minst 15 timmars arbete för deltagarna.⁹

Samråden lyfte även önskemål om att förutom förskollärare skulle även annan personal till exempel barnskötare få möjlighet att delta i Läslýftet. Skolverket har lämnat detta beslut om gruppernas sammansättning till huvudmännen att avgöra, eftersom de lokala behoven kan se olika ut.

2.2 Kompetensutvecklingsmodell

Läslýftet i förskolan utformades enligt samma kompetensutvecklingsmodell som Läslýftet i skolan och Matematiklyftet med ett forskningsbaserat didaktiskt stödmaterial och en strukturerad arbetsgång med fyra delar. I varje del ingår fyra moment A-D:

⁷ Barn som tillhör de nationella minoriteterna, där urfolket samer ingår, ska även stödjas i sin språkutveckling i sitt nationella minoritetsspråk och främjas i sin utveckling av en kulturell identitet. Förskolan ska därigenom bidra till att skydda och främja de nationella minoriteternas språk och kulturer. För döva barn, barn med hörselnedsättning och barn som av andra skäl har behov av teckenspråk ska språkutvecklingen främjas i det svenska teckenspråket. Barn med annat modersmål än svenska ska ges möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål.

⁸ Samråd genomfördes bland annat med forskare, Skolinspektionen, Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM), Kulturrådet, Sveriges kommuner och regioner (SKR), lärares- och skolledares fackförbund, samt referenspersoner av förskollärare, rektorer och språk-, läs- och skrivutvecklare.

⁹ Jämför Läslýftet i skolan med åtta delar per modul.

- individuell förberedelse (moment A),
- kollegialt lärande (moment B),
- undervisningsaktivitet (moment C),
- gemensam uppföljning (moment D).

Moment A innehåller forskningsbaserade artiklar om språk-, läs- och skrivdidaktik i förskolan, filmer och annat material för individuell förberedelse. I moment B, C och D finns material för det kollegiala arbetet, tex. reflektionsfrågor och förslag på aktiviteter att pröva i undervisningen.

När tilläggsuppdraget, om att även inkludera förskolan i satsningen, kom 2016 gjordes justeringar i instruktionerna till moment C, undervisningsaktiviteterna, för att deltagare och handledare skulle få mer tid till gemensam reflektion.

Förändringen bestod även i ett iterativt prövande av aktiviteten i barngrupp, möjlighet till reflektion över undervisningsaktiviteten och tid för att utveckla samt förfina den och därefter pröva den på nytt.¹⁰

2.3 Didaktiskt stödmaterial

Skolverket tecknade överenskommelser och avtal med olika lärosäten och forskare som ansvarade för att ta fram artiklar i moduler. Som en kvalitetssäkring granskades texterna av forskare på andra lärosäten. Verksamma i förskolan medverkade i undervisningsfilmer till modulerna och i något fall även som skribenter.

Skolverket ansvarade för undervisningsaktiviteter, reflektionsfrågor och målgruppsanpassning samt att innehållet överensstämde med styrdokumentet.

Det fanns sedan tidigare en modul framtagen för förskolan, *Läsa och skriva i förskolan*. Eftersom den bestod av åtta delar reviderades den 2017 och delades upp i två nya moduler, *Läsa och berätta* samt *Skapa och kommunicera*. Ytterligare en modul, *Flera språk i barngruppen*, togs fram inför starten av läsåret 2017/2018. Under detta första år med statsbidrag fanns sammanlagt tre moduler för förskolorna att välja mellan. Under följande år tillkom modulerna *Utforska textvärldar*, *Natur, teknik och Språkutveckling* och *Matematik och språkutveckling*.

Samtliga moduler för förskolan reviderades i samband med den reviderade läroplanen Lpfö18 (juli 2019). Även fördjupningsartiklar har tagits fram för att komplettera befintligt material, bland annat om nationella minoritetsspråk och svenskt teckenspråk.

Som ett led i kvalitetssäkringen samlade Skolverket kontinuerligt in synpunkter på innehållet i modulerna från handledare i Läslyftet ifrån olika delar av landet.

Exempelvis reviderades materialet, som en konsekvens, för att bättre möta behoven för de som arbetar med de yngsta barnen i förskolan.

2.4 Webbplattform för didaktiskt stödmaterial

Modulerna för Läslyftet i förskolan publicerades tillsammans med annat stöd till rektorer och handledare på webbplattformen Läs- och skrivportalen, som utarbetades efter samma modell som Matematiklyftets lärportal. 2017 flyttades materialet från Läs- och skrivportalen över till Skolverkets nya gemensamma plattform, Lärportalen, där alla modulliknande insatser¹¹ samlades. Allt material på Lärportalen är fritt och ligger öppet för alla att använda.¹²

2.5 Statsbidrag och deltagande

I enlighet med regeringsuppdraget fördelade Skolverket statsbidrag till huvudmän med stöd av förordningen (2015:42) om statsbidrag för handledare i språk-, läs- och skrivutveckling. Statsbidraget var en ersättning för lön så att handledare fick använda motsvarande 10 eller 20 procent av en heltidstjänst till att verka som handledare i Läslyftet.

Nedsättningen i tid för handledare i förskolan är detsamma som för handledare i skolan. Eftersom tempot för Läslyftet i förskolan är lägre, med färre moduldelar och längre tid mellan de kollegiala träffarna, fick handledarna i förskolan fler antal grupper och deltagare att handleda än handledarna i övriga skolformer.¹³ Handledaren i förskolan skulle dessutom använda nedsättningen i tid till att vara ett stöd för deltagarna i moment C, undervisningsaktiviteten.

Intresset för att söka statsbidrag för Läslyftet i förskolan var stort.¹⁴ Alla som sökte och uppfyllde kriterierna fick bidraget beviljat. Statsbidraget har kunnat sökas flera år i rad vilket ökade möjligheten till ett långsiktigt pågående arbete där förskolorna tagit del av flera moduler. Förskolor har även haft möjlighet att samarbeta och lämna in en gemensam ansökan för statsbidrag. Detta innebar att en handledare kunde handleda deltagare från olika förskolor, vilket möjliggjorde deltagande i Läslyftet för mindre förskolor.

¹¹ Matematiklyftet, Läslyftet, Specialpedagogik för lärande m.fl. Kostnaden för Lärportalen har delats mellan insatserna. För Läslyftets andel se tabell 6 i Bilaga 2.

¹² Modulerna för Läslyftet i förskolan hade drygt 1,4 miljoner sidvisningar 2017–2021. För fördelning av antalet besök per år se bilaga 2, tabell 5. Slutsatser utifrån dessa siffror är svåra att dra eftersom ett jämförande underlag för samma målgrupp saknas

¹³ I modulerna för Läslyftet i skolan ingår 8 delar och i Läslyftet i förskolan ingår 4 delar.

¹⁴ Se bilaga 1 tabell 6 Statsbidrag 2017–2021. Statsbidraget för Läslyftet i skolan och förskolan redovisas gemensamt.

Inom ramen för statsbidraget deltog 2017–2021 sammanlagt 39 122 förskolepersonal¹⁵ i Läsllyftet vilket motsvarar ca. 39 % av samtlig förskolepersonal (se bil.). Totalt erhöLL 594 huvudmän statsbidrag för att delta i Läsllyftet i förskolan åren 2017–2021. Antal deltagande förskoleenheter var under samma period 4953.¹⁶ Ovan nämnda siffror visar dock inte på unika deltagare eftersom en del förskolor och huvudmän har deltagit under flera års tid.

2.6 Handledare

Handledarna har haft en viktig roll i Läsllyftet. De har planerat och lett det kollegiala lärandet, varit samtalsledare och väglett deltagarna i arbetet med modulerna. Under perioden 2017–2021 utgick statsbidrag för 2136 handledare i förskolan. Handledarna utsågs av respektive deltagande huvudman med villkoret att de uppfyllde kravet i förordningen: förutom att vara legitimerade förskollärare skulle handledarna tillägnat sig goda kunskaper i språkutvecklande arbetssätt och undervisat i minst fyra år.¹⁷ Handledarna erbjöds, förutom den inledande heldagskonferensen tillsammans med rektor, även en handledarutbildning bestående av åtta dagar fördelade på fyra till fem tillfällen. Syftet med utbildningen var att utveckla förmågan att leda kollegialt lärande inom Läsllyftet. Utbildningen genomfördes av olika lärosäten på flera orter runt om i Sverige.

2.7 Konferenser och stöd till rektorer

I regeringsuppdraget ingick att rikta vissa insatser mot rektorer. Skolverket har årligen genomfört s.k. inledande konferenser för handledare och rektorer i syfte att ge stöd i planering och organisering av det kollegiala lärandet och att skapa gemensam förståelse för kompetensutvecklingsmodellen, modulerna och statsbidraget. Skolverket tog även fram skriften ”Planera och organisera för kollegialt lärande” för att ge rektorer i förskolan vägledning i planeringsarbetet och stimulera till samtal om viktiga beslut och ställningstaganden utifrån ett systematiskt kvalitetsarbete.¹⁸

¹⁵ I Läsllyftet i förskolan deltog både förskollärare och annan personal, till exempel barnskötare. I redovisningen benämns båda dessa kategorier som förskolepersonal.

¹⁶ I oktober 2020 fanns det 2312 skolhuvudmän som bedrev förskola och 9589 förskoleenheter, varav 2700 förskoleenheter i enskild regi och 6801 i kommunal regi (se Skolverket <https://www.jmftal.artisan.se/databas.aspx?sf=dh&hg=L.0&vg=Barn+och+grupper&sy=0&varid=96&varid=95&year=2020&area=&area=-99&render=true&mode=1#tab-1>).

För en sammanställning av hur mycket statsbidrag som har betalats ut och för övriga kostnadsposter för Läsllyftet se tabell 5 i Bilaga 1.

¹⁷ För fördelning av antalet handledare per år se tabell 2 och 3 i Bilaga 1.

¹⁸https://www.skolverket.se/download/18.1866a7681719704a189a6/1587647974193/Laslyftet_fo_rskolan_planera_organisera_webb_2020.pdf

2.7.1 Innehåll och genomförande handledarutbildning

Skolverket tog fram en utbildningsplan som bland annat angav att handledarutbildningen ska förhålla sig till kompetensutvecklingsmodellen och ge handledarna stöd i att leda och fördjupa samtalen och organisera den gemensamma planeringen av undervisningsaktiviteterna. Utbildningsplanen reviderades årligen. Lärosätena lämnade in en aktivitetsplan som godkändes av Skolverket före genomförandet.

Handledarutbildningen organiserades genom ett kollegialt lärande mellan deltagarna, föreläsningar, gruppdiskussioner och praktiska övningar och inkluderade handledning samt språk-, läs- och skrivdidaktik.

Skolverket deltog årligen vid ett par av utbildningstillfällena. Syftet med deltagandet var att följa upp insatsen, svara på frågor, delge information och etablera kontakt med lärosäte och handledare. För att säkerställa likvärdighet och kvalitet i utbildningen genomfördes även ett antal gemensamma arbetsmöten med ansvariga på lärosätena.

Handledarutbildningen följdes kontinuerligt upp genom enkäter. Resultatet visade att majoriteten av handledarna var mycket nöjda med utbildningen som helhet. Sammanlagt 1 270 unika förskollärare genomförde handledarutbildningen 2017–2021.¹⁹

De handledare som genomgick utbildningen erbjöds även att delta i uppföljande utbildningstillfällen ("Handleda vidare"). "Handleda vidare" anordnades med en träff per termin och innehöll föreläsningar och erfarenhetsutbyten med syfte att stödja ett långsiktigt arbete inom språk-, läs- och skrivutveckling utifrån ett kollegialt lärande. 2018–2021 anmälde sig 690 förskollärare till de fortsatta utbildningstillfällena.²⁰ Handledarna kunde delta i dessa så länge de hade ett pågående uppdrag.

2.8 Övriga insatser kopplade till Läslyftet i förskolan

Skolverket har enligt instruktion i uppdrag att bedriva ett nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling (NCS). NCS övergripande syfte är att stimulera huvudmän och förskole- och skolenheter att aktivt arbeta med språk-, läs- och skrivutveckling.²¹ När Läslyftet startade fanns redan etablerade regionala nätverk för språk-, läs- och skrivutvecklare i många regioner. I några av nätverken fanns deltagare från förskolan med. Två nya nätverk har också startat som vänder sig specifikt till språk-, läs och skrivutvecklare i förskolan.

¹⁹ För fördelning av antalet deltagare per år se tabell 2 i Bilaga 1. Uppdraget som handledare kunde innehas under flera år, med möjlighet att delta i handledarutbildningen under ett av dessa år.

²⁰ För fördelning av antalet anmälda per år se tabell 4 i Bilaga 1.

²¹ Se Nätverksplan för förskolan Dnr: 2020:501

I samarbete med Läslyftet anordnade NCS utbildningar för språk-, läs- och skrivutvecklare.²² En utbildning för språk-, läs- och skrivutvecklare inom förskolan startade läsåret 2017/18. Fram till september 2021 har 308 personer deltagit.

Under våren 2019 samverkade Skolverket och Kulturrådet i samband med Bokgåva, där gratis böcker skickades till alla förskolor i Sverige. Samverkan resulterade i en handledning om högläsning och annan läsfrämjande verksamhet. Denna sändes till alla förskolor i Sverige.

Skolverket fick i regleringsbrevet 2019 i uppdrag att genomföra kontinuerliga och långsiktiga insatser för att stimulera läsintresset och väcka nyfikenhet för litteratur hos barn i förskolan.²³ I uppdraget ska folkbibliotekens verksamhet särskilt beaktas. I uppdraget ingår även att inhämta kunskaper och erfarenheter från Statens kulturråd och andra relevanta aktörer.

Under 2021 samverkar myndigheterna kring ett kommande utskick till alla förskolor i Sverige, med fokus på läsfrämjande aktiviteter och kompetensutvecklingsmaterial för förskollärare och annan personal i förskolan.²⁴

3. Uppföljning

Utvärderingar gjordes av externa aktörer, de lärosäten som ansvarade för handledarutbildningarna och av Skolverket.

3.1 Extern utvärdering

Centrum för utvärderingsforskning vid Umeå universitet, UCER, utvärderade Läslyftet i förskolan. Utvärderingen av Läslyftet i förskolan var en del av en större utvärdering av hela Läslyftet under perioden 2016–2019.²⁵ Syftet var att få fram underlag till förbättringar av Läslyftet och vara till nytta både för Skolverket och för huvudmän i genomförandet av liknande satsningar. Utvärderingarna undersökte Läslyftets effekter. Frågeställningarna var följande:

1. I vilken mån och hur förändrar Läslyftet förskolepersonalens undervisning med avseende på läs- och skrivprocesser? (Hur) har interaktionen förskolepersonal-barn förändrats genom Läslyftet? Vilka effekter har förskolepersonal sett på barns språk-, läs- och skrivutveckling och lärande?
2. I vilken mån och hur kan observerade förändringar i undervisningen knytas till

²² Utbildningen syftade till att bidra till en hållbar och långsiktig struktur för språk-, läs- och skrivutveckling och fokuserade på systematiskt kvalitetsarbete, samtals- och processledning samt olika modeller för skolutveckling och språk-, läs- och skrivutvecklande arbete.

²³ jfr U2018/02093

²⁴ Pågående arbete 2021/2022. För utskicken ansvarar Kulturrådet.

²⁵ UCER:s slutrapport återfinns i sin helhet i bilaga 2.

- a. olika delar av innehållet i Läslyftets kompetensutvecklingsmaterial?
 - b. det kollegiala lärande som organiseras inom ramen för Läslyftet och de handledarroller som uppstår inom ramen för denna samverkan?
 - c. innehållet i handledarutbildningen?
 - d. relevanta aspekter av Läslyftets förutsättningar och genomförande?
3. På längre sikt: Vilka avtryck lämnar Läslyftet på kollegialt lärande och undervisning efter att det avslutats? Vilket stöd från Skolverket behövs för att Läslyftets kompetensutvecklingsmaterial ska kunna fortsätta att användas efter deltagandet i Läslyftet?

Utvärderingen baserades på kvantitativa och kvalitativa data och genomfördes i olika kompletterande delstudier och analyser: en programteorianslys, modul-analyser, målgruppstudier i form av enkätundersökningar, fallstudier, och en intervjustudie.

Förskolans målgrupper deltog i utvärderingen under läsåret 2017/2018.²⁶ Uppföljningsenkäter för att undersöka eventuella kvarstående effekter för förskolan har ej genomförts därefter.

3.1.1 Resultat extern utvärdering

UCER:s utvärderingar tyder på att barnen på de förskolor som har deltagit i Läslyftet har fått ett ökat intresse för texter och läsning samt deltar oftare i samtal, enligt medverkande förskollärare och annan personal.²⁷

Resultatet visar även att deltagare på de förskolor som organiserade Läslyftet för all personal eller majoriteten av dem, exempelvis hela arbetslag, upplevde att Läslyftet i högre grad bidrog till en utvecklad undervisningskultur.

I de exempel där enbart delar av personalgruppen deltog i Läslyftet upplevdes arbetet som svårare att hålla igång, och andra praktiska åtaganden på förskolan tenderade att prioriteras. Avsaknad av gemensam planeringstid uppgavs också som ett hinder.

²⁶ Delrapporterna 5, 8 och 11 handlar om förskolan.

²⁷ Se 5.4 i *Utvärdering av Läslyftet Slutrapport från den nationella utvärderingen av Läslyftets genomförande och effekter i olika skolformer*

https://www.skolverket.se/download/18.a35553a171bb8ce903cf4/1591805722854/Laslyftet_utvardering_Slutrapport_2020_UCER.pdf

samt Delrapport 11: Erfarenheter av Läslyftets genomförande och effekter i förskolan 2017/18. https://www.skolverket.se/download/18.7f0610616b709c26f72fd5/1571044046521/Laslyftet_utvardering_delrapport11.pdf

Utvärderingen visar även på upplevda fördelar av att handledaren själv arbetar på den förskola där hen handleder. Sammansättningen av grupperna har dock inte haft någon betydelse för effekter på undervisningskulturen eller någon annan av effektvariablerna.

En majoritet av deltagarna upplevde att tempot i Läsllyftet var lagom högt. Det förändrade tempot för Läsllyftet i förskolan bedömdes därför som lämpligt utifrån deltagarnas arbetssituation.²⁸

Resultatet av modulanalyserna visade att innehållet i modulerna för förskolan i hög grad svarade mot Läsllyftets övergripande intentioner. Deltagarna uppger att de omsätter sin nya kunskap i undervisningen, använder fler språk-, läs- och skrivutvecklande undervisningsmetoder och arbetar med texter på ett mer medvetet och interaktivt sätt.

Resultaten pekar på att det kollegiala lärandet har bidragit till insikter i och kunskaper om undervisning.

Utvärderingen visar även på några mindre positiva upplevelser av att materialet inte var tillräckligt utmanande och de kollegiala diskussionerna på för låg nivå.

3.2 Skolverkets utvärderingar

Varje enskilt utbildningstillfälle under handledarutbildningen följdes upp genom en enkät till deltagarna. Även utbildningen som helhet utvärderades av deltagarna när den var avslutad.

Ett arbetsmöte med lärosätena genomfördes våren 2021. Syftet var att följa upp och utvärdera handledarutbildningarna och samla in synpunkter på vad som fungerat bra och vad som har varit utmaningar i arbetet med dessa.

3.2.1 Resultat Skolverkets utvärderingar

Oavsett läsår eller lärosäte svarade en majoritet av deltagarna i Läsllyftets handledarutbildning att den i stor utsträckning gav stöd till att handleda kollegialt lärande i Läsllyftet. Kombinationen av föreläsningar och samtal i basgrupper var uppskattad. Föreläsningarna gav inspiration och kunskap och i basgrupperna fick handledarna stöd, uppmuntran men också utmanande frågor av andra handledare som gav nya perspektiv på det egna arbetet.

Samarbetet mellan Skolverket och lärosätena fungerade väl. De flesta lärosäten var nöjda med fördelningen av ansvarsområden mellan Skolverket och lärosäte, där Skolverket svarade för moduler, kompetensutvecklingsmodell och statsbidrag och

²⁸ Flera förskolor arbetade även i ett snabbare tempo.

lärosätet ansvarade för föreläsningar och samtal om språk-, läs- och skrivdidaktik samt kollegialt lärande.

Den inledande konferensen uppskattades och var saknad under 2020 då den ersattes med webbaserat material pga. pandemin. Materialet bestod bland annat av filmer med föreläsare. Det finns fritt att använda på Skolverkets webbplats. Skolverket fick positiv återkoppling på materialet och det blev uppskattat av målgruppen.

Lärosätena uttryckte även att Skolverkets återkommande besök på handledarutbildningarna gav ett mervärde för deltagande handledare. En positiv aspekt var möjligheten till direkt dialog med undervisningsråden på Skolverket om kompetensutvecklingsmodellen, modulerna och uppdraget som handledare.

En utmaning som lärosätena lyfte och som även en del handledare påtalat under Skolverkets besök var hur de i sin roll skulle hantera olikheter vad gäller deltagarnas erfarenhet och förmåga att läsa och ta till sig längre vetenskapliga texter. En del handledare lade mycket tid på att skapa förståelse för texter, ord och begrepp i Läslyftets material och att i vissa fall skriftligt eller muntligt förmedla enklare sammanfattningar för deltagarna.

4. Skolverkets slutsatser och kommentarer

UCER:s utvärdering för Läslyftet i förskolan genomfördes 2017/2018 och slutrapporten för Läslyftet blev klar 2019²⁹. Läslyftet i förskolan har fortsatt med statsbidrag efter UCER:s utvärdering men det saknas en fördjupad utvärdering och uppföljning av en flerårig medverkan i Läslyftet i förskolan med statsbidrag. Skolverket ser därför ett behov av ökad kunskap om och hur Läslyftet i förskolan har bidragit till ett långsiktigt och hållbart arbete med språk-, läs- och skrivutveckling i förskolorna.

Det har inte gjorts någon systematisk uppföljning om i vilken utsträckning eller på vilka sätt förskolorna arbetar med Läslyftet utan statsbidrag.

De sammanlagda underlagen av Skolverkets uppföljningar och UCER:s utvärdering visar att deltagare, handledare och rektorer uppskattar Läslyftet och att det gemensamma arbetet kring språk-, läs- och skrivutveckling har varit ett stöd i utvecklingen för många förskolor. Handledarutbildningen har varit betydelsefull för de enskilda handledarna, men även för utvecklingen av det kollegiala lärandet i hela förskolan.

Att ha heterogena grupper med deltagare i Läslyftet på förskolorna har sina konstaterade för- och nackdelar. En fördel med att all personal på en arbetsplats

²⁹ Se bilaga 3

deltar är att nya arbetssätt och gemensamma insikter förankras på förskolan. En utmaning för handledarna har ibland varit att ge stöd till de deltagare som saknar erfarenhet av att läsa längre, vetenskaplig text. Frustration kan också uppstå när förkunskaper och behov av kompetensutveckling är olika inom en grupp, vilket är en generell utmaning på många förskolor där flera yrkeskategorier möts.

Betänkandet av utredningen Barn i förskolan för bättre språkutveckling i svenska (SOU 2020:67) föreslår en förlängning av statsbidraget för Läsllyftet i förskolan. Som Skolverket har uttryckt i sitt remissvar ser myndigheten positivt på förslaget om en förlängning av statsbidraget utifrån ovan nämnda utvärderingar, ett stort intresse från målgrupperna och ett konstant söktryck till Läsllyftet i förskolan.³⁰ Betänkandet föreslår dessutom att bidraget riktas till förskolor som har särskilt svåra förutsättningar med beaktande av barnens socioekonomiska bakgrund. Skolverket har tillstyrkt detta förslag i syfte att nå ut till de förskolor som är i störst behov av stöd.

Utifrån utmaningen med att nå ut till alla förskolor ser Skolverket även ett behov av att se över de interna besluten om gruppstorlek, om statsbidraget förlängs. Villkoren för Läsllyftet i förskolan har varit 10 eller 20 procent nedsättning i tid, men med ett större krav på gruppstorlekar och antalet grupper att handleda för varje individuell handledare, i jämförelse med Läsllyftet i skolan. Dessa krav har varit svåra att nå för vissa förskolor med få anställda, även om det finns möjlighet att samarbeta med andra huvudmän inom ramen för Läsllyftet.

För att nå ut till de förskolor som ännu inte deltagit i Läsllyftet kan även en översyn av kommunikationsinsatser vara aktuell.

Utvärderingar har pekat på olika utmaningar med att en del förskollärare tycker att det är för grundläggande nivå medan andra delar av personalen i förskolan har svårt att ta till sig de texter som ingår i Läsllyftet. Skolverket menar att dessa utmaningar bör beaktas och följas upp i fortsatta samtal om innehåll och form för Läsllyftet men också för andra läsfrämjande insatser riktade till förskolan.

Riktade insatser, urval och justeringar i upplägg kräver framförhållning både vad gäller planeringen av arbetet och kommunikationen med målgrupperna. Lärosäten och förskolor behöver också framförhållning i relation till det egna arbetet. Det är samtidigt viktigt att det inte blir för långt avbrott i möjligheten att söka statsbidrag. Erfarenheter av uppehåll i statsbidrag för Läsllyftet i skolan visar att det finns risk för att statsbidraget då inte söks i önskad omfattning.

Skolverket ser stora behov av att stödja det fortlöpande arbetet med språkutveckling och läsintresse på lång sikt. För att insatsen ska falla så väl ut som möjligt behövs därför långsiktighet och kontinuitet.

³⁰ Yttrande över betänkandet Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling i svenska (SOU 2020:67). Dnr 4.2.1–2021:406